

Плевенски исторически четения

Pleven Historical Readings

Регионален исторически музей – Плевен
Regional Historical Museum – Pleven

Издание Publication	Революции и еволюции – политически, икономически, технологични, културни и социални измерения на „прогреса“ Revolutions and evolutions – political, economic, technological, cultural and social dimensions of “progress”
Том / година Volume / year	II / 2023
Издател / държава Publisher / country	Регионален исторически музей – Плевен, България Regional Historical Museum – Pleven, Bulgaria
Автор(и) Author(s)	Проф. д. и. н. Вера Бонева Prof. Vera Boneva, Dr. habil.
Институция Affiliation	Университет по библиотекознание и информационни дейности University of Library Studies and Information Technologies
Заглавие Title	ВЕСТНИК „ДУМА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕМИГРАНТИ“ В РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНОРЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ ПРЕЗ ЛЯТОТО НА 1871 Г. DUMA NA BALGARSKITE EMEGRANTI” NEWSPAPER IN THE DEVELOPMENT OF THE BULGARIAN NATIONAL REVOLUTIONARY MOVEMENT IN THE SUMMER OF 1871
Страници Pages	165–174
Постоянен адрес Permanent URL	https://plevenhistoricalreadings.eu/articles/phr-2-165/

ВЕСТНИК „ДУМА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕМИГРАНТИ“ В РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНОРЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ ПРЕЗ ЛЯТОТО НА 1871 Г.

Проф. д. и. н. Вера Бонева

Университет по библиотекознание и информационни дейности

Резюме: Вестник „Дума на българските емигранти“ е периодично издание, редактирано от Христо Ботев и Ангелаки Савич през лятото на 1871 г. Вестникът излиза само в Браила. Отпечатани са пет броя – общо 22 страници. Въпреки малкия обем изданието е важно за българската емиграция, тъй като точно по това време не съществува друго българско издание в Румъния. В него са публикувани и някои от емблематичните поеми, стихотворения и статии на Христо Ботев. Смесовият акцент на настоящата статия е поставен на кратко съобщение в брой 3 от 8 юли 1871 г., представящо една революционна прокламация, създадена и разпространена от Васил Левски през лятото на 1871 г. Материалът показва еднозначно, че центърът на революционната борба по това време е на юг от река Дунав. Дейността на емиграцията се свежда до популяризиране на инициативите на Васил Левски и неговите съмишленици, изграждащи по това време мрежата на революционната организация в българските земи. Въпреки това идеите за перспективите на революционното движение на двете споменати групи са идентични и са центрирани върху програмата за национално освобождение чрез въоръжено въстание.

Ключови думи: вестник, Христо Ботев, Васил Левски

*И глас искрен благороден
в сърца отзив ще намери,
той е станал глас народен,
та врагът ще потрепери!...¹*

Христо Ботев

¹ [Христо Ботев.] Наместо програма. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 1, 10 юни 1871, с. 2.

Вестник „Дума на българските емигранти“ е първото самостоятелно периодично издание на Христо Ботев (1848 – 1876)². Той заема важно място в творческата биография на дееца. Вестникът се печата в Браила, в печатницата на Димитър Паничков, от чиито типографски преси през предходните четири години излиза и другият важен за политическите движения на емиграцията ни вестник – „Дунавска зора“³. Редакторът, неговият сътрудник Ангелаки Савич и печатарят успяват да създадат общо пет броя от седмичника, всеки от които е разгърнат на по четири страници. Те излизат на следните дати – 10 юни 1871 г., 25 юни 1871 г., 8 юли 1871 г., 17 юли 1871 г., 5 август 1871 г. За неделима част от изданието се приема и отпечатаната двустранно листовка със заглавие „Причини за неуспеха на Българското книжовно дружество“ (Браила, 29 септември 1871 г.)⁴. По отношение на финансирането данните са оскъдни, но се приема, че вестникът е създаден с лични средства на редактора, подкрепени с приятелски жест от страна на печатаря. Гаранция пред властите за изданието дават браилските търговци братя Василеви. Списван почти изцяло от Христо Ботев, вестникът успява да си създаде аудитория сред емиграцията. Според биографите на дееца основната причина за спирането на вестника не е липсата на пари, а заболяването на младия поет, който през юли и август 1871 г. се заразява от върлуващ в крайдунавския град грип и едва не изгубва живота си⁵. Това обстоятелство е споменато в уводна бележка към брой 5 на вестника, писана от Ангелаки Савич: „По причина, че редакторът беше яко болен, вестникът не можа да излезе редовно миналата седмица“⁶. В допълнително уточнение се посочва, че независимо от това

² Поради малкият обем на изданието то обикновено не е предмет на самостоятелни анализи, а се разглежда в потока на другите журналистически изяви на Христо Ботев. Конкретен анализ на обстоятелствата около създаването му с обзор на съдържанието е наличен в: Боршуков, Г. История на българската журналистика 1844 – 1877; 1878 – 1885. Второ издание. София: Издателство „Наука и изкуство“, 1976, 340 – 345. Вестникът е дигитализиран пълнотекстово от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и е достъпен на нейния сайт в рубриката „Дигитална библиотека“: <https://www.nationallibrary.bg/> <02.11.2022> Цитиранията тук са по оригиналите, за да може да се уточни мястото на всеки посочен материал в съответния книжовен и исторически контекст.

³ Повече за връзката между вестник „Дунавска зора“ и политическите движения на българите срещу османската власт вж. в: Маждракова-Чавдарова, Ог. Вестник „Дунавска зора“ и новите идеи за организиране на българското революционно дело (февруари 1868 – юни 1869 г.) – Исторически преглед, 1987, кн. 7, 38 – 58.

⁴ В този текст е разкрита моментната позиция на Христо Ботев по отношение на дейността на Българското книжовно дружество в Браила. Тя не е обект на анализ в настоящата статия, още повече че въпросът е компетентно изяснен в научната литература. Вж.: Трайков, Н. Ботев и Българското книжовно дружество. Първите стъпки на Книжовното дружество и революционната емиграция. В: Христо Ботев. Сборник по случай сто години от рождението му. София: Издателство на БАН, 1949, 226 – 321.

⁵ Бурмов, Ал. Христо Ботев и неговата чета. София: Издателство „Наука и изкуство“, 1974, с. 533.

⁶ Повечето изследователи приемат, че последният брой е подготвен от Ангелаки Савич – основно поради заболяването на редактора. Вж.: Унджиев, Ив., Цв. Унджиева. Христо Ботев – живот и дело. София: Издателство „Наука и изкуство“, 1975, 241 – 242.

редакцията ще вземе отношение към преминалото на 25 юли 1871 г. годишно събрание на Българското книжовно дружество в следващия брой, за да развие идеите си за бъдещето на „това безценно народно съкровище“⁷. Бележката е свидетелство, че младият журналист е имал намерение да продължи с издаването на вестника, но в крайна сметка не успява да отпечата изцяло планирания брой 6 на „Дума на българските емигранти“. И така, към края на септември 1871 г. краткият живот на първото самостоятелно Ботево периодично издание прекъсва, като в историята остават общо 22 страници с по три колони безценен текст – публицистика, поезия, белетристика, мемоаристика, историография, политическа проза. Остава и дълбокият разрез, направен от гениалния творец на текущото състояние на българското общество, съчетан с провиждане на ключови перспективи пред развитието на народа ни.

Предмет на настоящото съобщение е връзката между развитието на националнореволюционното движение в българските земи на юг от р. Дунав и отделни материали, публикувани във вестник „Дума на българските емигранти“ през лятото на 1871 г. Макар и единични, податките за случващото се с комитетските съзаклятия, ръководени от Васил Левски, са важни, тъй като добавят интересни детайли към трудно сглобяемата картина на процесите по конструиране на конспиративна революционна организация в българските села и градове от двете страни на Балкана. Значимостта на подсказките на Ботеви вестник за бунтовните начинания на сънародниците му в Османската империя се повишава и от факта, че точно през визирания период Каравеловият вестник „Свобода“ не излиза⁸, което поставя емиграцията в невъзможност да следи по-плътено събитията и настроенията в Българско⁹. Видимо е намаляла и активността на комитетските среди в Румънското

⁷ Тъй като следващият брой не излиза от печат, редакторът публикува като единичен лист текста си „Причини за неуспеха на Българското книжовно дружество“. Поради обвързаността с вестник „Дума на българските емигранти“ тази публикация е възприета като притурка и последна част на вестника. Любопитно в случая е, че в другите броеве на изданието Христо Ботев се подписва с псевдонима Д. Чавдар, а под пространната статия, посветена на Българското книжовно дружество, се подписва с автентичното си име – Хр[исто] Б[отев] Петков.

⁸ Прекъсването в издаването на „Свобода“ е от 17 април 1871 г. до 4 октомври 1871 г. Както е добре известно, Каравеловият вестник „Свобода“/„Независимост“ е тясно обвързан – чрез кореспонденти и лични контакти на редактора си, с комитетските структури в Българско. По тази причина неговото спиране създава известни пречки пред усилията на Васил Левски и неговите съзаклятници да завършат процесите по учредяване на конспиративен революционен център в Османската империя, както и да подържат контакти с емиграцията. Вж.: Мирчева, К. Вестникът на Любен Каравелов „Свобода“/„Независимост“ и организационната структура на БРЦК в Османската империя (абонати и кореспонденти). – Българско възраждане. Идеи. Личности. Събития. Годишник на Общобългарския комитет „Васил Левски“. Т. I, 1995, 129 – 154.

⁹ През лятото на същата година спира и умереният емигрантски вестник „Отечество“, редактиран от Пантелей Кисимов. Последният му 98-и брой е с дата 17 юли 1871 г. Така до ранната есен на същата година вестник „Дума на българските емигранти“ е единственото периодично издание на емиграцията ни в Румънското княжество.

княжество¹⁰. Именно тази празнина се опитва по силите си да запълни, от една страна, младият Христо Ботев. От друга страна, чрез „Дума на българските емигранти“ той търси по-самостоятелна изјава на полето на журналистиката и литературата.

В цитираната по-горе програмна статия на „Дума на българските емигранти“ Христо Ботев обявява радикалната емиграция в Румънското княжество за приемник на хайдутите, водили през предходните столетия въоръжена борба срещу османската власт. Отделено по съдба и призвание от заможната емиграция и от висшето духовенство, това съсловие е призвано да загърби вътрешните си противоречия и да застане начело на освободителната борба. Поддържайки във всички материали на вестника си именно идеята за скорошен бунт срещу вековния поробител, публицистът издига в култ привързаността на сънародниците си към прастарите традиции и към заветите на средновековните български владетели¹¹, разгръща поредица от драматични истории на потиснати, унижени, бити и убивани без причина българи от представители на властта или от престъпни елементи – представители на господстващата религия¹², хиперболизира „злото“ в лицето на „турското племе и неговото мършащо правителство“¹³, полемизира с привържениците на църковната самостоятелност, настоявайки, след като сме се освободили от „гръцката власт“, да съберем сили около всенародно усилие за освобождаване от турската¹⁴, възвисява с пламенно слово подвига на парижките комунари, превърнали „скитника в гражданин“, „роба в човек“, а конституцията и републиката – „във фактове и епохи исторически“¹⁵.

Положен плътно в идеологемите на въоръжената антиосманска борба, вестникът публикува началните части от написаната от Ангелакис Савич брошура „Българските въстаници на 1868 под войводството на

¹⁰ На 12 август 1871 г. френският консул в Русе Шарл Шампоазо докладва на външния министър в Париж следното: „Пропагандата на българските комитети, установени в Букурещ и в други градове на Княжествата [Влашко и Молдова], комитети, чието значение, средства и влияние между [в]прочем бяха странно преувеличени, са преустановили изцяло дейността си за момента“. В случая дипломатът има предвид по-скоро остатъците от конспиративната мрежа на ТЦБК, която през 1870 г. дава сигнали за дейност – особено пропагандна, но към визирания период почти изчезва от полето на публичните общувания. – В: Българско национално-революционно движение 1868 – 1874. Чуждестранни документи. Т. 1. 1868 – 1871 г. София: Военноиздателски комплекс „Свети Георги Победоносец“, 1992, с. 502.

¹¹ [Христо Ботев.] Народът вчера, днес и утре. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 1, 10 юни 1871, 2 – 3; бр. 2, 21 юни 1871, с. 1.

¹² [Христо Ботев.] Примери от турското правосъдие. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 1, 10 юни 1871, 3 – 4; бр. 2, 25 юни 1871, 2 – 3, бр. 3, 17 юли 1871, 3 – 4; бр. 5, 5 август 1871, 3 – 4.

¹³ [Христо Ботев.] Злото. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 3, 8 юли 1871, 2 – 3.

¹⁴ [Христо Ботев.] Решен ли е черковния въпрос. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 4, 17 юли 1871, с. 1.

¹⁵ [Христо Ботев.] Смешен плач. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 4, 17 юли 1871, с. 1.

Хаджи Димитра и Стефана Караджа“. Текстът е включен като подлистник към броеве 3, 4 и 5 на „Дума на българските емигранти“. В пълния си вариант, но на румънски език, тази мемоарно-аналитична брошура излиза малко по-късно, отпечатана в румънска печатница в Браила¹⁶. По същество това е първият подробен обзорец текст, съдържащ преки и косвени свидетелства за четническата акция от юли 1868 г., написан от деец, който е свидетел на подготовката ѝ и влиза в пряка връзка с някои от оцелелите четници, успели след разгрома на въоръженото формирование да се прехвърлят на север от р. Дунав¹⁷. Представяйки под формата на цитати речите на двамата войводи, произнесени пред готовите да тръгнат на бой с османските военни части четници, авторът разкрива не само мотивите на въстаниците, но и тяхното съзнание за висок дълг пред отечеството. Включената в брой 5 на вестника клетва на дружината е силно повлияна по дух и съдържание от аналогичните текстове, създадени под ръководството на Георги Стойков Раковски. Така се поддържа приемствеността в националнореволуционното движение, като се пазят ненакърнени и еднозначните цели на борбата: „Най-свято и скъпо на този свят в живота ми – декларирам въстаниците – ще бъде свободата на България, в името на която се заклевам, че ще са бия с огнено и студено оръжие под нейното знаме, доде[то] или падна мъртъв, или са избави тя от игото на варварина; ще са бия и кълна се пред Бога и хората, че ако не изпълня всичко това точно и напълно, да бъда поразен като Каин и проклет като Юда!“¹⁸

В пряка връзка с разгърнатия се върху три поредни броя на изданието четнически сюжет е и една от най-проникновените Ботевы публицистични статии – „Петрушан“. Припомняйки подвига на „мъчениците“, които „измряха с усмивка на уста“, авторът настоява, че останалите живи дейци на националноосвободителната борба са длъжни да продължат въстаническото дело. Подвигът на Хаджи-Димитровите момчета не е напразно пропиляна историческа възможност – постулира журналистът. Напротив, тътенът на техния боен марш отеква дълбоко в сърцата на българите, които са съпричастни към революционното дело¹⁹. Нещо повече. Христо Ботев категорично обвързва отзвука

¹⁶ Savich, A. *Insurgentii Bulgari della 1868 sub commanda lui Hagi Dumitru si Stefan Caradage. Dedicat memoriei Reposatului G. Racovski. Braila: Tip. Triangolulu, 1871. 168 с.* Книгата е налична във фондовете на няколко български архивохранилища – Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София, Университетската библиотека на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Регионалната библиотека „Пенчо Славейков“ във Варна.

¹⁷ Тодоров, С. Подлистник във вестник „Дума на българските емигранти“ от 1871 г., посветен на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. – *Известия на музеите от Югоизточна България*, т. XX, 2003, 140 – 144.

¹⁸ [Ангелаки Савич]. Българските въстаници на 1868 под войводството на Хаджи Димитра и Стефана Караджа. – *Дума на българските емигранти*, г. I, бр. 5, 5 август 1871, с. 4.

¹⁹ Повече за отзвука на събитието Вж. в: Маркова, З. Четата от 1868 година. София: Издателство на БАН, 1990, 147 – 158.

и резултатите от похода през юли 1868 г. с последвалото разрешаване на Църковния въпрос. „Те измряха – настоява публицистът, – но тяхната смърт беше голям удар за Турция, голям и за нашето отечество – на първата извести падението, на втората – възродението. Сънливият тиранин залитна на трона от думите „Болгаристан калктъ“²⁰ и окачи мъртвия черковен въпрос на галваническата кука, с което без да иска призна името на робите си – призна борбата. Будния народ стресна са силно, огледа са и като не можа да скочи на оръжие, със сълзи благовеликия великия подвиг на синовете си. Той видя и усети силата си.“²¹

Непосредствено след статията „Петрушан“ е публикуван друг Ботев текст – „Злото“. В него с типичната си образност поетът осъжда „дивите зверства“ на османската власт спрямо християните на Балканите. След като описва поредица от конкретни „злодейства“ в отделни селища, авторът обобщава, че те са повод за политическо активизиране на сънародниците му на юг от р. Дунав, които очевидно се обединяват около идеите за национално освобождение. Като пример за очертаната тенденция е даден „Манифестът на тайното българско правителство, който през последните дни се яви в европейския печат“ и който е преведен и публикуван в някои румънски вестници. Допускайки, че е възможно въпросният документ да е „пластографически“, т.е. подправен или фалшив, Ботев намира настоящата новина оптимистична, защото е подсказваща какво точно трябва да се прави в полето на народното добруване²².

Възторгът на публициста спрямо „Манифеста на тайното българско правителство“ е естествен на фона на патетиката и контекста на изданието. Предположението му, че документът е „пластографически“, обаче е неоснователно. Внимателният прочит на резюмето, публикувано в брой 3 на в. „Дума на българските емигранти“ на основа на превод от „оригинал“, представен в румънския вестник „Ромънул“²³ в броя от 20 юни 1871 г., показва значима съдържателна и формална близост с печатния вариант на прокламацията от името на Привременното правителство в България, носеща дата 10 март 1871 г. Въпросният документ е създаден от кръга около Васил Левски, който през септември с. г. учредява Българския революционен централен комитет в Българско

²⁰ „България въстана“ (тур).

²¹ [Христо Ботев.] Петрушан. – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 3, 8 юли 1871, 1 – 2.

²² Пак там, 2 – 3.

²³ *Românul* е политически вестник с либерално направление, излизал в Букурещ от 1857 до 1905 г. Той е тясно ангажиран с Източния въпрос и с антиосманските действия на българите през Възраждането. Вж.: Велики, К. Румъния и българското революционно движение за национално освобождение 1850 – 1878. Изследване. София: Издателство на Отечествения фронт, 1982, 121 – 129.

с център Ловеч²⁴. Той е подпечатан с печата на революционната организация, подготвен за целите на структурирането на конспиративната организация. Документът е познат и в ръкописни вариации, излезли изпод ръката на Васил Левски и атрибутирани като несъмнени негови авторски текстове²⁵. Така в средата на 1871 г. през румънската преса в средите на българската емиграция в Румъния прониква един от ключовите документи на БРЦК в Българско, оформен изначално като обръщение към отделни адресати – с празни места за името и датата, които се убеждават да дадат своята лична и финансова дан за подготовката на националната революция, – и лансиран от името на Привременното правителство в Балкана²⁶. Този документ, както и поредицата съхранени писма на Апостола от 1871 г. са считани в научната общност за значими свидетелства за дооформяне на детайлната и много задълбочена представа на Васил Левски за подготовката и началния размах на въоръженото въстание²⁷. Визираният процес постига своята завършеност именно през пролетта и лятото на 1871 г., когато в хода на интензивните конспиративни срещи със съмишленици на революционното дело от двете страни на Балкана Апостола конкретизира много от задачите на предстоящото въстаническо начинание и много от идеите за приобщаване на максимално широк кръг българи около стожерите на националната революция.

Публикуваното от Христо Ботев резюме на революционната прокламация набляга на обстоятелството, че тя е под формата на „окръжно писмо“, в което ясно е казано, че вече е започнала подготовка на народа за освободително въстание, чиято цел е „пълна независимост на отечеството“. За тази цел започва събиране на парични средства, които са необходими най-вече за закупуване на оръжие. Всеки, който „пожертвува“ пари за революцията, ще получи срещу тях „билет“²⁸, с

²⁴ В този текст се придържам към тезата, че БРЦК в Българско е създаден през септември 1871 г., след което е разгърната комитетската мрежа в останалите селища. На събранието в Букурещ, 29 април – 4 май 1872 г., се препотвърждава съществуването на организацията, присъединяват се комитетските дейци в емиграция и се избира ново ръководство на конспиративната организация. Вж.: Лалев, Ив. Васил Левски: Отвъд митовите, легендите и заблудите. София: Издателска къща „Персей“, 2019; Иванов, Д. По въпроса за времето и начина на създаване на Централния български революционен комитет в Българско. – История, 2022, кн. 3, 254 – 281.

²⁵ Васил Левски. Документално наследство. Юбилейно издание по случай 100 години от гибелта му. София: Издателство „Наука и изкуство“, 1973, 72 – 96.

²⁶ Привременното правителство в Балкана/Стара планина. Вж.: Привременно българско правителство в Балкана. [Призив за набиране на средства за революционното дело.], Стара планина, 1 януари 1871. // ПИА 8007 – Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – София – Български исторически архив [НБКМ-БИА]. Налично дигитално копие: <http://82.147.128.134/nb/public/image>

²⁷ Митев, Пл. Васил Левски и комитетското дело 1871 – 1872 г. (Историографски проблеми). – Във: Васил Левски и Вътрешната революционна организация в борбата за национално освобождение. Сборник с материали от национална научна конференция – Карлово 22 – 23 юни 2017. София: Издателство „Златен змей“, 2 – 17, 7 – 19.

²⁸ Квитанция.

който след освобождението ще удостовери съпричастието си към святото дело. „Тайното правителство ще минува²⁹ парите в голямата книга – продължава цитатът, – като забележва [в] същото време и източника им. Всеки да спомогне според силата си за великата цел. Никой да не каже *сиромас* съм. [В]земете продайте добитъка си, заложете къщите си и сторете длъжността си към отечеството. Тежко и горко ономува, който се не наиде в реда на нашите юнаци!“³⁰ Сравнението между оригиналната прокламация и цитираните от вестника откъси несъмнено показва, че става дума за идентичен текст с призивно съдържание, издаден от революционните среди в Българско³¹. Подчертано очевидна е близостта на двата текста в края на манифеста, където във вестника е казано: „Решете, прочее, ще бъдете с нас или против нас. Хиляди юнаци чакат този отговор!“³². В оригиналната прокламация този финален призив звучи така: „Решавайте са сега по-скоро да ни кажете „с назе лсте“ или „против нас“, защото хиляди юнаци очакват отговорът ви“³³. Нетърпелив да сподели удовлетворението си от съдържанието и патоса на прокламацията, Христо Ботев добавя само едно изречение към описанието на документа: „И ако не ни лъжат [в]сичките симптоми, този път движението ще бъде дълбоко и сериозно“.

Предсказанието на Христо Ботев, че „този път движението ще бъде дълбоко и сериозно“, се оказва напълно основателно. Докосвайки се, и то косвено, само до един от документите на БРЦК в Българско, геният с лекота напипва пулса на случващото се и с присъщата си оперативност велегласно споделя своето „голямо стресване“ от „Манфеста на българското народно правителство“³³. Съществен елемент от това привидно вторично събитие, отнасящо се до развоя на национално-освободителното ни движение, е еднозначната подкрепа от редактора на „Дума на българските емигранти“ на инициативите на дълбоко за-конспирираните вътрешни дейци, декларирали символната си власт

²⁹ Отбелязва.

³⁰ Ето и анализа на поменатия манифест... – Дума на българските емигранти, г. I, бр. 3, 8 юли 1871, 3 – 4.

³¹ За сравнение привеждам само откъса от оригинала, който отговаря на цитирания от Христо Ботев пасаж: „Но вие може да кажете „Нямаме пари“, [тогава] вземете назаем, продайте стока, заложете къщата си и дайте първия си дълг на свободата, на отечеството и на Бога. Който помогне с щото и да е, той ще да има от нас, освен гореказания билет, един знак, а тоя знак ще бъде неговото спасение. Когато нашите юнаци станат под байрак (а това ще да бъде твърде скоро), то тежко томува, който им не покаже билетът и знакът си. Който не приеме участие в нашето народно движение, той ще да се счита за неприятел и предател на народа.“ – НБКМ-БИА, ПА 8007.

³² Пунктуацията и цялостната езиковата форма на откъса са по оригинала.

³³ Възторгът на Ботев от цитираната прокламация е регистриран и от първия му биограф Захарий Стоянов. Позовавайки се на неназовани свидетели, летописецът отбелязва, че през лятото на 1871 г. поетът „разнасял по хъшове в Браила едно писмо от Левски“, в което има призови за революция и настояване за събиране на пари за въоръжение. Очевидно става дума за споменатия документ, който според биографа му възпламенил духа на младия патриот. Вж.: Стоянов, З. Христо Ботйов (Опит за биография). Русе, 1888, с. 169.

над революционните среди в институционалната форма на правителствена власт. Своеобразна поетическа подкрепа на прокламацията на БРЦК в Българско е публикуваната веднага след извлечението от документа Ботева поема „Хайдути“. Така волята на бъдещия войвода да се отправи към „хайдушкото сборище“, с присъщата само на народната песен лекота се сговорва със заклинанието на Васил Левски: „чиста свобода или юнашка смърт“.

Разкритата успоредача в посланията, мислите и действията на Христо Ботев³⁴ и Васил Левски през лятото на 1871 г. е поредният знак за монолитността на националнореволюционното ни движение от края на 60-те до средата на 70-те години на XIX в. Тя е показателна и за пробиви в конспирацията на БРЦК в Българско, довели до „излизането“ на манифеста за подготовка на въстанието извън средите, за които е предназначен³⁵. От друга страна, разкритите обстоятелства показват националната значимост на случващото се в българските села и градове в хода на съзаклятническите действия от 1870 – 1871 г. Значимост, осъзната както от обществеността в благосклонната към българските въстанически начинания румънска либерална общественост, така и от хъшовските среди в румънските градове, гравитиращи около затихващите средища на Тайния централен български комитет и около харизматичните фигури на Любен Каравелов и Христо Ботев.

DUMA NA BALGARSKITE EMEGRANTI” NEWSPAPER IN THE DEVELOPMENT OF THE BULGARIAN NATIONAL REVOLUTIONARY MOVEMENT IN THE SUMMER OF 1871

Prof. Vera Boneva, Dr. habil.

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The newspaper “Duma na balgarskite emigrant” (“Word of the Bulgarian emigrants”) is a periodical edited by Hristo Botev and Angelaki Savich in the summer of 1871. It is published in Braila, with five

³⁴ За политическите възгледи на Христо Ботев има значим обем книжнина, която показва убедително, че той определено съзрява именно през 1871 и 1872 г., възприемайки идеологията на националната революция като свое основно политическо верую. Вж.: Митев, Пл. Идейното израстване на Христо Ботев. – В: Митев, Пл. Недочетени страници из политическото ни възраждане. София: Издателство „Стандарт“, 2012, 210 – 222.

³⁵ „Изтичането“ на информация извън средите на комитетските дейци е нелицеприятен, но обективен факт, който наскоро беше препотвърден с нови документи по темата, извлечени от архивите в Република Турция. Вж.: По следите на Левски и БРЦК: Нови османски документи. Съставители Орлин Събев, Дора Чаушева, Виктор Комбов, Ашкърн Коюнджу, София: Изд. „За буквите – О писменехъ“, 2020.

issues being printed – a total of 22 pages. Despite the small volume, the newspaper was important for the Bulgarian emigration, since at that time there was no other Bulgarian periodical in Romania. Some of Hristo Botev's emblematic poems and articles are also printed in it. The semantic emphasis of the article is placed on a short message (published on 8th July 1871) presenting information from a Romanian newspaper about a revolutionary proclamation created and spread in the spring and summer of 1871 by Vasil Levski. The material shows that the center of the revolutionary movement at that time was in the Bulgarian lands south of the Danube River. Emigration is in the role of promoter of the initiatives of Vasil Levski and his collaborators. However, the ideas about the prospects of the national revolutionary movement were identical and centered around the concept of national liberation through an armed insurrection.

Keywords: Newspaper, Hristo Botev, Vasil Levski

Проф. д.и.н. Вера Бонева

*Университет по библиотекознание и информационни технологии
София*

Бул. „Цариградско шосе“ № 119, каб. 28а

E-mail: v.boneva@unibit.bg